

Хегел: критичке интерпретације и утицај на савремену естетику

Марица Рајковић

На крају раније тематизованим разматрањима о *судбини уметности*, отворило се подручје за утврђивање субине и будућности естетике у Хегеловом филозофском систему, али и њеном даљем развоју у савременом добу. Гадамер сматра да Хегелова теза о *уметности као прошлости*, уколико се односи на становиште уметности као форме апсолутног духа, представља само *спекулативну врсту* „прошлости“. Као и обичајносно царство, које *„мора пропасти*, јер у себи је замјетнуло змијско сјеме бесконачне рефлексije, то значи: бескрајне антитетике самосвијести, скепсе, отварању дубоке унутрашње провалије свијести“ (Више у: Перовић, М. А., *Граница моралитета*.), тако се и свака коначна форма у којој се дух манифестује нужно показује недовољном.

Ако се са великим опрезом духовна рефлексija упореди са библијским *дрветом сазнања*, онда се може закључити да дух, након што увиди да је чулна форма његовог испољавања коначна, огољена и недовољна, више не може наставити да борави у „рајском врту уметности“, претварајући се да није дошао до сазнања до којег је дошао. Напоменувши да ће се уметност, упркос престанку апсолутног и свеобухватног важења све даље развијати (Гретић наводи да код Хегела постоје назнаке да се уметност у савременој епохи дефинитивно ослобађа „свих религиозних и свјетоназорних садржаја те служи искључиво обликовању и стварању оног хуманог“), Хегел је неминовно отворио и питање о будућности филозофске дисциплине чији је она предмет.

Док је за Шелинга уметност била органон филозофије, за Хегела је филозофија довршење уметности, док естетичари мисаоно разматрају проблеме уметности. Због тога се често истиче како „у том Хегеловом схватању има несвесне антиципације модерне уметности, јер она добрим делом и није ништа друго него експериментална естетика, односно више практично размишљање уметности о њеним средствима и могућностима него стварање привлачних и занимљивих уметничких дела“ (Јеремић, Д. М., Предговор, у: Хегел, Г. В. Ф., *Естетика*, I том.). Будући да је мисаона епоха филозофије *епоха појма*, коју треба схватити у духовно-повесном, а не у историјско-